

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՎԱԶՆԵՒ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ՍՏԲԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ, ԵՍԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Գրադարան ուղղութեամբ նամակ կամ ցուցակ գրութիւն
եւ չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK

ALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐՍՅ

ՀԱՅՐԵՆԻ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍՅ

ԱՎԱՅՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարտիզաններ	300	75	դր.	Մեծիւ
Պարտիզաններ	150	40	դր.	Մեծիւ
Պարտիզաններ	300	100	դր.	Մեծիւ
Պարտիզաններ	150	50	դր.	Մեծիւ
Պարտիզաններ	75	25	դր.	Մեծիւ
Օտարներ	300	25	դր.	Մեծիւ
Օտարներ	300	40	դր.	Մեծիւ

Թողտարութեամբ խմբագրութեան վրայ
(Գրադարան փոխադրելու համար 115 դր.,
փոխադրելու 100 դր. տեղ)

خطه اسکی باق عاينه
حیره نیک غزنه سی اداره سنه

Ն Ս Ն Ս

Որովհետեւ նամակի վարժարանը
տանը ոչ թէ անհատական այլ
կառավարական հաստատություն մըն
է, որովհետեւ իբր կառավարական
վարժարան ունի իր մուտքի և այլ
կարգի զանազան պայմանները, ու
ընդ սահմանում են ոչ թէ վար-
ժարանին տեսչին այլ հանրային
կրթության նախարարության կողմ-
է, պայմաններ որոնց համապա-
տասխանող լինակ մը պէտք է որ
ունենայ հոն մանկու փափաքող օ-
րերը, գրած էինք այս ամէն կէ-
տեւում մասին որով որ հարկ էր, ծա-
նոցանքով որ հայ օրերըներ պիտի
սկսին նամակ առաջիկայ աշխան
սկզբը:

Երէկ ստացանք Տիկին Տեառնի-
էն պատասխան մը, որուն հետ կըց-
ւած էր Պ. Շառլ Կասկէի մէկ նա-
մակը: Պ. Շառլ Կասկէ նամակի Ա.
կաղնիային պետն է (recteur):
Յայտնի է թէ կրթական գործերու
մասին, ֆրանսական ամէն մէկ գա-
ւառ ունի իր Ակադեմիան, և այս
գաւառական Ակադեմիաներում ամ-
բողովներ կը կազմէ այն դիտա-
կան հաշակաւոր մարմինը որ կը
կրտի «Լինկուերսիթէ» ծրարանը,
ունենալով իրեն գլուխը կրթական
նախարարը:

Հայ օրերըներում խնդիրը այս-
պէս ներկայացուած ըլլալով Թրան-
սպի կրթական նախարարութեան,
վերջիչեալ անձերը կ'իմացնին թէ
նախարարական ուղղութիւնով արտո-
նութիւն տրուած է որ նամակի վար-
ժարանները ընդունին, առանց
ֆրանսացի օրերըներ մը յատուկ
պայմաններուն և ձեւակերպու-
թեանց, այն հայ օրերըները զոր
հայտնիքի պիտի դրիք: Թրանսպի
նախարարութիւնը ցոյց տալով մեր
ընկեր ընտրութիւններուն մասին
այս վարժարանները խորհած է նա
մասնաւոր դիտութիւններ տալ մեր
արդիւններուն որ պետական վարժարա-
նի մը առաւելութիւններէն օգտուին,
որչաք որ կրնան: Տեառնիին յառ-
կապէս կը գրէ մեզ սա տողերը.

«Կը կարծեմ ես ալ որ հայ օ-
րերըները առջի օրէն չպիտի կրնան
գտնուին հետեւիլ, բայց տարակոյս
մի ունենաք որ պիտի կարգաւորենք
իրենց ուսումները այնպիսի կերպով
մը որ իրենց հոս եղած միջոցին,
մեր դպրոցէն օրչաք որ կարելի է որ
չառ օգուտ տրուի: Ինչպէս որ
ֆրանսացի արդիւններուն համար կ'ը-
նենք, նոյնպէս հայտնիներուն նկատ-
մամբ ամէն բանէ աւելի հոգ պիտի
տանինք որ իրենց մտքին ու սրտին մէջ
կազմուին ու զարգանան բարոյական
մեծ յատկութիւնները»:

Ուղեցնելը որ պաշտօնագրով մը
մեզ հաղորդուին այս ամէն տեղե-
կութիւնները, որքան որ ալ առջի
օրէն իսկ միջոցներ ձեռք առած է-
ինք այս կէտերուն վրայ ապահով-
ուելու: Այսօր կը հրատարակենք այս
ամէնը այն կարծիքով թէ գործին

մասնակցող նուիրատուները հաճոյք
մը պիտի ունենան անոր ամէն ման-
րամանութիւններուն պայպէս տեղ-
եակ ըլլալով:

Ինչպէս որ ըսած ենք արդէն,
մեր նպատակն է մէկ երկու ամիսէն
նամակի գրելէ գէթ չորս օրերով, Հայ-
րենիքի սանէն ի դատ: Կրթաւոր հա-
տարակութիւնը ինքնիրեն համբերով
հրապարակային նուիրատուութիւն-
ները տեսած պիտի ըլլայ որ դեռ
քառալիս մեծ միջոցով պիտի
այս նպատակին գործադրութիւնը
ապահովելու համար: Մենք 5 օր-
երով ուղարկում ենք անհրաժեշտ կը
նկատենք, որովհետեւ անոնց վերա-
դարձը մեզի համար հոս արդիւնա-
ւոր պիտի ըլլայ եթէ ուսուցչական
կարեւոր մարմին մը կազմեն: Արդ-
ուսուցչական մարմին մը չի կրնար ըզ-
գալի գործ մը ընել, եթէ մէկ կամ
երկու անձէ միայն բաղկացած
ըլլայ: Վանի որ այս շաղկի
մէջ մտած ենք, ընենք այնպէս և
այնքան որ ճշմարիտ և իրական առ-
դիւն մը ձեռք բերելու մասին բան
մը գտնեց ըրած չլլանք: Սեր կողմէ
որքան որ մարդկային զգուշացու-
թիւնը և խոհմտութիւնը կրնայ հը-
նարաւոր ընել, աշխատած ենք և
դեռ պիտի աշխատենք որ այս ձեռ-
նարկը կրքարակ սեռակէտով դժա-
ցոյցիչ յաջողութիւն մը ըլլայ ազ-
գին համար: Դրամական կողմին դա-
ւով, հա՞րկ է միթէ ըսել որ անոր
պէտք է մասնակցինք ամենքս ալ, ոչ
միայն զաւրի տէր ընտանիքի հայ-
րերը, այլ և նաև անոնք որ կ'ուզեն
տալով կրթութեան գաստիարակութեան
միջոցով մը մէկ, և որուն աստի-
ճանաւոր բարձրացումը կը ցանկան,
նոյն իսկ եթէ կրնանք իրենց անձին
հաճելի ընելու նպատակով ըլլայ
միայն: Ուստի, անոնք որ տարտամ
փափաքներ միայն ունեցած են այս
գործին օժանդակելու, թող այսու-
հետեւ ջանան այդ փափաքներուն
քիչ մը աւելի հաստատութիւն տա-
լու, և թող մեզ գրեն իրենց լու-
ման, որ ինչքան ալ քիչ ըլլայ միշտ
չնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի:

Յ. Շ.

ՍԱՄԱԹԻՈՅ ՆՐԿԻԶԵԱԼՆԵՐԸ

Սամաթիոյ Հրկիզեալներուն նպաս-
տամատոյց Յանձնախումբը, վերջնակա-
նապէս կազմակերպուած, իր առաջին
նիստը պիտի ընէ այսօր, ուրբաթ, ա-
ռաւոտեան ժամը 1ին, և գլխաւորապէս
պիտի զբաղի պատասխարներուն հան-
գրատութեան և ուսեստի գործով:

Թաղապետութիւնը օրակին 300-350
հայ կուտայ, որուն վրայ առ այժմ պա-
նիր կ'աւելցնէ յանձնախումբը:
Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ
պիտի ընդունի ո՛ր և է հազուադէպ
կարասի, թէ՛ և ըլլան գործածուած, ինչ-
պէս նաեւ ուսեստի:

Ընդհանրապէս դիտուած է որ բարե-
ւելի տնային ուսեստի շուտով օգնելու և
առնող կը ձեռնարկեն մասնաւոր հան-
գանակութեանց և բաշխութեան, ա-
նոնց գլխաւորեալ կամ մասնակցու-
թեան յանձնախումբին, ինչ որ դեռ
կը բանայ իսկ մը անկանոնութիւն-
ներու, ի վնաս նոյն իսկ արկած-

եղաներուն: Ուստի կը խնդրուի որ ա-
մէն տեսակ նուիրողներ նամակով կամ
անձամբ առ Հրկիզեալներուն նպաստա-
մատոյց Յանձնախումբ Սամաթիոյ, որ
կազմուած է հրաւիրով Ս. Պատրիարք
Հօր, նախագահութեամբ Սամաթիոյ քա-
րովի Տ. Հմայեակեպիսկոպոսի և ա-
ջակցութեամբ Արքեպիսկոպոսի ընկերու-
թեան անօրէն խորհրդին, ի ձեռին ու-
նենալով ժողովարար յատուկ առումը
մը ի դիտութիւն լրացիւ հանգանակու-
թեան:

Հանգանակութեան մասնակցողներուն
ցանկը պիտի հրատարակուի առաջին առ-
թիւ:

Հորհրդին պատճառաւ կասած է Սա-
մաթիոյ Սահակեանը վարդապետական վար-
ժարաններուն ընթացքը. ալ աղէտքին
հետեւեալ օրէն լիակալ դասախոսու-
թիւնները կը շարունակուին:

Ն Ա Ն Ս

ՎԱՐՔՈՒՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԱՄԱՐ ԵՂԱՍ ՆՈՒՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ստացանք 30 դրու, զոր վճա-
րեն են իսկիւստարի հայադրած գոր-
ծաւորներէն:
Տեառք Գառնի Թաղապետ, Պետ-
րոս Պոյաճեան և Սարգիս Թոմատեան:

Գրեցիները, այս երկրորդ ան-
գամ ըլլալով, գրեցին մեզ 40 դրու:
Տեառք Սողոմոն Յովհաննէսեան 10,
Սարգիս Մարտիրոսեան 10, Յովակիմ
Մարտիրոսեան 10, ոմն 5, ոմն 5:

ՈՍԿԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Հարուսային Արիւնիկի ոսկի հանք-
ը, որոնք հիմա Լոնտոնի և Բարիլի
չափադասներուն խելքը զլինէն առած են,
այնպիսի ուղարկութիւն կը հրաւիրեն ի-
րենց վրայ որ այժմ Լոնտոնի կողմէ
մէջ առաջին տիւրքին մին կ'ընեն,
Թրանսպի ուղարկող մը, որ վերջերս աշ-
քեւած է այդ երկրները, հետեւեալ
կերպով կը պատմէ իր տպաւորութիւն-
ները Երանանդաւորի, Ոսկի երկրին
Մայրաքաղաքին վրայ:

Երանանդաւորի հանքուտ, օթէլ մը
վիտուի սկայ, նախ և առաջ ինքի
ցոյց տրուածը միջակ պարզիկ մըն է,
աղտոտ քարակտանէրայ մը, որ արտո-
նութիւն չի տուած է և գէշ կահաւորուած:
Սննդանքներուն մէջ, սորին կարգի կ'ըն-
անք զեղծած ձեռնակները ցոյց կու-
տան թէ երկար ատենէ ի վեր կը գործա-
ծուին և շատ քիչ անգամ լուսաւորան կ'ը-
նան: Այս մասին կը գտնուիմ պաշ-
տակարարներ, որ անտարբեր դէմքով մը
կը պատասխանէ:

—Ե՛հ, անտուկիդ ատէք դացէք:
ձեր անեանքը ուրիշ վարձուցու:

Այս պատասխանը կը զարմացնէ զիս
և միջոցաւ, հոգին եղած ձիւն մը վրայ
նստած, միաժամութեամբ ապրին ան-
դին կը վազեմ բնակարան մը գտնելու
համար, կը մտածեմ թէ իմ չափազանց
գոյնարահած ճաշակներս թերեւս չեն
յարմարիք թրանսպիական կեանքի պայ-
մաններուն, թէ հանգստեան ընկալ-
ւանք ու փափուկ կերակուրները նշա-
նակութիւն չունենցող պիտի բանեն
այնպիսի մարդոց համար որոնց միակ
ցանակութիւնն է ոսկի վաճառքը, թէ
կեանքի սովորական գիտելիքները հոս
անտիկ մանրամասնութիւններ են որոնց
ոչ ոք ուղարկութիւն կը դարձնէ, և
թէ վերջապէս քիչ մը ծաղրելի եղայ

պանդակապէս պահանջելով բան մը
զոր ոչ ոք կ'ուզէ իրմէ, և ինքն ալ
մտքէն չանցնէր տալ: Ու ասով կը
բացատրեմ իր զարմացկոտ դէմքը, ու
արձամարհական պատասխանը, և բար-
կութիւն կ'իջնէ:

Այն զանազան այցելութիւնները զորս
առաջնորդ ընել կուտայ ինքի կ'աւարա-
պնդեն այս խորհրդարանութիւններս. քիչ
քիչ, կը համոզուիմ Տեառքի յայտնած
ճշմարտութեան թէ հարկ է յարմարել
մոզովորդներուն սովորութեանց: Ու
վերջապէս կայանք կուտամ Նորթ Ու-
էսթըն օթէլին համար:

Սակայն կէս օր եղած է, և դեռ
Ոսկի քաղաքէն ուրիշ բան տեսած չեմ
բայց եթէ հասարակ տուններ, լայն պո-
ղոսանքներ որոնց երկու կողմը կը գա-
նուին բաւական տեղը չէնք: Բայց
զոյցները, քարայրապէս զուրկ, շատ
խորդուրտ են: Այդ փողոցները հինգ
տարի առաջ մարդաբանին մէջ գըծ-
ուած են քաղաքին կառուցման ժամա-
նակ, և սաղաքը թափուած է անոնց
մէջ, իրաւ է որ անոնց տեղ սեւեւորթնե-
րու խումբեր տեսայ որոնք, անհոգ ան-
տարբեր, վանաքարի հատուկորեն կը
նետնին հողին վրայ, բայց չեմ կրնար
ըսել թէ թաղապետութիւնը կատարել
կուտար այդ աշխատութիւնը: Անկե-
ղծ մը, որուն քարերը դիպուած են, այսպէս
մոտակայ ճամբաներուն մէջ պարսպել կու-
տայ զանոնք:

Բայց ո՞վ կ'ամօթէ ասանկ պղտիկ
թերութիւնները: Հրա՞ք մը չէ այդ քա-
ղաքը որ ասանկ մէկէն ի մէկ բուսած
է դաշտին մէջ, Հոն ուր, դեռ վեց տա-
րի չի կայ, մարդագիտութիւնը փոփո-
ւոր քաղաքը իր շէնքերուն մակեր-
թագութիւնը կը տարածէ: Այսօր արդէն
70,000 բնակիչ ունի, կա՞յ ամերիկեան
քաղաք մը որ կարենայ պարծնել թէ
սասնիկ արագ աճած ունեցած է: Եւ եր
բայ մարդ կը մտածէ թէ այդ քաղաքը
ճնած ատեն, հարկաւոր քիւրմիկներ
կը բաժնէին անկա քաղաքակրթութե-
նէն, թէ հարկ եղաւ տակէ բան դուրսէն
ընել, թէ քարերը որոնք տուններուն
անկիւնները կը նշանակեն և թէ՛ երկա-
թէ բուլկիները որ գտնուք կը բանեն,
թէ՛ կա՞յ կարասիներ որոնցով զարթա-
րուած են, թէ՛ հանքերու մեքենաները և
գործիքները, թէ՛ նոյն իսկ ուսելիքները
և թէ՛ ան տանն փոխադրութեան ուրիշ
միջոց չի կար բայց եթէ Պոնթիքու. եզ-
նալար ծանրաբանաբան սայլը, — մարդ
տալած կը մնայ մարդկային համբերու-
թեան և կորովին այս հրաշքին առջեւ:

Բարեկամ մը ան կ'անցնէ Մար-
քէզ մեծ հրապարակէն: Բարեկամ կե-
ցուց զիս, ոտքովը հողին զարկաւ և
ըսաւ. «Երանանդաւորի հարստութեանը
վրայ կը գործաւորաւ. բայց հոն, ասոր
տակը, ոսկի կայ. քաղաքը ոսկի վրայ
չիտուած է»: Այս ոսկի գաղափարը ան-
դու, զարհուրելի ցնորք մը եղած է
հոս. փողոցը, օթէլը, ճաշարանը, խո-
սակցութեանց գրեթէ միակ նիւթը ատ
է: Գիշերը, գնդամուրի պահներուն մէջ,
միջոցաւ խաղացողները՝ կանաչ երկար
սեղանին վրայ ծածկ գտնակները կը հը-
րեն, խումբեր կը կազմուին և խաղը
կ'ընդհատուի: «Նայթերը վրայ պիտի
գնեն, Միլեթլաները ձեռք ձեռք կը յա-
փառակեն, և արդարեա՞ք Լոնտոնի հոս-
գիրները: Գաղափար-Մարքէզին դուրսը
տարցած է: Բարիք ալ գործին մէջ մը-
տաւ»:

Կամ թէ ոսկերեք գետններու վրայ կը
խօսին: Անձնաթի մը, որուն հանգի-
պեցայ օթէլին ըմպելարանը և որ անմի-
ջապէս մտերմացաւ հետս, կ'ընէ ինքի
80 ոսկի ծախած է գետնները զորս ե-
րեք շարքով առաջ 4 ոսկի դնած էր:

Ան պղտիկ դերձակը, որուն խանութը
մեր փողոցին աջ կողմը կը գտնուի,
Մըլաքը մայրի կողմը գետին մը դնած
էր: Վերջերս 150,000 ոսկի ծախեց
զայն Ընկերութեան մը որ Լոնտոնի մէջ
կազմուած է: Եւ այդ միլիոնաւորը իր
խանութը կը պահէ դեռ քիչ համար:

Իրաւ ալ, հարստութիւնները քաղա-
քին չարի արարութիւններ կը չինուին
հոս: Գործի մարդ մը այս առաւօտ կը
պատմէր ինքի «Անցած տարի գարնան
Լոնտոնեպարկ և կայ. 40,000 ոսկի
չափ չափեցայ չափադասութեանց մէջ.
անկից գաւ, Բիտիկոնդէնի մէջ հողեր ու-
նիմ 30,000 ոսկի կուտան կոր անոնց հա-
մար, կը մերժեն կոր: Ուրիշ հողեր ալ ու-
նիմ Պէթք Բիթի վրայ. անոնցմէ կը
յուսած հարստութիւնն չինէր. — Հարստ-
ութիւնները՝ կ'ընեն իրեն. բայց ինչ
է արդէն 40,000 ոսկի ինչ և Բիտիկոնդէնի
հողերով. — Անկա հարստութիւնն է,
կը պատասխանէ ժողովուրդ. 70 կամ 80
հազար ոսկի ունեցողը հարուստ է»:

Ինչպէս փախչի ոսկի այս մշտնջե-
նական տեսիլքէն, այս անդին որ կ'աշ-
քէ կը միկէ մարդիկը, կ'ոգնուին անոնց
աշքերը, և յարաժամ ձգուած զսպա-
նակի մը պէս կը մղէ զանոնք դուռա-
բաններուն, Պորտան, հանքերը, ամա-
նուրեք ուր կարելի է փորա վառակի:
Ինչպէս մը գոտաւոր. հանքի մը ծրու-
նելովները կը անկուրի դիմացը. անկե-
նիցին ճամբայ կը գոցէ քարերու լճո
մը, որ հանքին մոտին է: Կը քաղեմ,
երկար պողոտայի մը կը հետեւիմ: Կը
ցանկամ վայելի դաշտը, մերկ մարգա-
ղանները, կանաչներու դուլացող
թարմութիւնը: Տունները կը ցանցատի,
պողոտան ճամբու մը կը փոխուի, շուշ
կ'անեն Բայց փոխանակ երազած հորի-
զնիս, դիմաց կ'ընեն հանքի մը անագին
չէնքերը, որոնց բոլորները վիթխարի
զանգուածներ կազմած են հանքէն եղած
քարերը, թափթփուքները: Գաղաքը կը
գտնուի, և նորէն զբաղկոտ ամբողջ:
Շէնքերուն պատահաններուն վրայ ու-
կեղծ դիրքով կը փայլին հողակաւոր
Ընկերութիւններու անուններ, Լրագիր
մը կը բանամ. առաջին երեսին վրայ,
կէս լուծմամբ հաստութեամբ տառերով
կը փոխուին բանաւորներու գործարան
աղբեր: Լրագրին մէջի երեսները լեց-
ուած են նոյն հանքերու, հանքերու ման,
արդիւնաբերութեան անհամար մանրա-
մասնութիւններով: Սա ճարտարագէտը
որ կ'անցնի, կոշիկները ցլխով ծած-
կուած, հողուստները աղտոտած, հան-
քէն կը դառնայ ուր անկի աշխատու-
թեանը հակած է. սա խումբ խումբ
Գաղթները, ապուշ գէմքով, հիւսուած
մաղերով, հանք կ'երթան ուր ոսկի
պիտի հանեն: Սա անփոյթ Անգլոպի
որ փողոցին մէջ պարտի բիւրան ծխե-
լով, վաղը հանք պիտի մանկ ուր քի-
միագէտի հաղցանքու մէջ ոսկի հետ
պիտի խաղայ:

Ինտիմին ալ մարդոցմէն վար չի
մնար: Օթէլը դարձայ, պարտաւոր
քաղ: Բայց պատահանէն դուրս կը նայիմ
Լոնտոն արեւը սիրալի անուշութիւն մը
ունի. ամենէն փափուկ գոյները, ամե-
նէն այլազան և ամենէն նուրբ երանգ-
ները հիանալի խոտնուրդ մը կը կազմեն
ուր աշքերու կը հանգչին: Երկրորդ գոնէ
մարդկային չէ, ո՛չ մաքուր միջնորդը,
ո՛չ ալ փառայեղ արեւը որ դէպի մայ-
րամուտը կը խոնարհի: Այս վէտ տեսա-
րանից հեղեցկութիւնը վերջա և կը լուծէ
քիչ մը այն կոշտ ու տալիք իրարան-
ցումը որ ուրեղյա ճմլած է: Բայց ա՛յ
ալ խաղաղ է եղեր. արեւը քիչ քիչ կը
խոնարհի, և ահա տակաւ, տարբերակ
ազգացութեամբ մը, իր գոյնը կը պղտու-
րի, և իրեն հետ ամբողջ երկրքին ալ
գոյնը: Դիւրին լուսի լայն հեղեղ մը կը

